

УДК 336.22

ПРІОРИТЕТИ БЮДЖЕТНОЇ СТРАТЕГІЇ СТАЛОГО РОЗВИТКУ УКРАЇНИ

Коляда Т.А.

BUDGET STRATEGY PRIORITIES FOR SUSTAINABLE DEVELOPMENT OF UKRAINE

Koliada T.A.

У статті визначено пріоритети бюджетної стратегії сталого розвитку відповідно до цілей і завдань стратегії соціально-економічного розвитку України. Доведена необхідність запровадження довгострокового бюджетного планування. Обґрунтовано необхідність законодавчого закріплення та регламентації процедури розробки бюджетної стратегії як невід'ємної складової бюджетного процесу України. Проведено системний аналіз реформ та програм Стратегії сталого розвитку "Україна – 2020" за сферами діяльності держави. Сформульовані пріоритети бюджетної стратегії України на найближчі 5 років, орієнтованої на сталий розвиток країни.

Ключові слова: бюджетна стратегія, сталий розвиток, пріоритети бюджетного фінансування, бюджетні програми, реформи та програми розвитку держави.

Постановка проблеми. В умовах посткризової рецесії та призупинення темпів зростання економік більшості країн світу особливо актуальним є питання щодо пошуку нової моделі розвитку вітчизняної економіки та переорієнтації потоків обмежених бюджетних ресурсів на ефективні інфраструктурні проекти, що здатні забезпечити значний мультиплікативний ефект. Особливістю сучасного розвитку державних фінансів є глобальне зростання державного боргу, породжене дефіцитністю бюджетів, що створює додаткові складнощі в розробці стратегій будь-якого роду. При цьому залежність світової економіки від зовнішніх запозичень накладає додаткові обмеження на можливості бюджетного прогнозування.

Запровадження у бюджетному процесі довгострокового бюджетного планування пов'язано з необхідністю врахування довгострокових ефектів від рішень, що приймаються сьогодні, зокрема, в сфері оподаткування та фінансування бюджетних видатків, та впливу довгострокових зовнішніх чинників (соціальних, демографічних, економічних, політичних), а також можливостей реалізації пріоритетних завдань програми соціально-економічного розвитку країни [1, с.331].

Аналіз попередніх публікацій. У вітчизняній фінансовій науці проблеми формування бюджетних

пріоритетів у контексті стратегії економічного зростання, забезпечення макроекономічної та бюджетної стабільності, вдосконалення бюджетної політики і бюджетного прогнозування досліджували А.С. Гальчинський, В.М. Геєць, Т.І. Єфименко, Я.А. Жаліло, І.В. Запатріна, Л.В. Лисяк, Ю.В. Пасічник, К.С. Шапошников, Ф.О. Ярошенко та інші [2-9].

Відаючи належне науковим напрацюванням вітчизняних та зарубіжних вчених з даної проблематики, слід зауважити, що існує потреба в подальшому дослідженні сучасних підходів до визначення пріоритетів довгострокової бюджетної політики з урахуванням глобальних тенденцій соціально-економічного розвитку, виникаючих ризиків і наявних можливостей у бюджетній сфері.

Метою статті є визначення пріоритетів бюджетної стратегії сталого розвитку відповідно до цілей і завдань стратегії соціально-економічного розвитку України.

Виклад основного матеріалу. Ратифікація Угоди про асоціацію між Україною та Європейським Союзом визначила новий дороговказ для перетворень в Україні з метою стати в подальшому повноправним членом ЄС. Зазначена подія зумовила розробку та затвердження Стратегії сталого розвитку "Україна – 2020", де визначено мету, вектори руху, дорожню карту, першочергові пріоритети та індикатори необхідних оборонних, соціально-економічних, організаційних, політико-правових умов становлення та розвитку України [10].

Враховуючи, що бюджетна стратегія складається з трьох складових, а саме: стратегії по доходах, стратегії по видатках та стратегії з управління боргом, то доцільно згрупувати першочергові пріоритети реалізації Стратегії сталого розвитку "Україна – 2020" за стратегічними напрямками кожної із складових частин бюджетної стратегії, щоб визначити її цілі та довгострокові орієнтири.

До стратегічних напрямів політики у сфері формування доходів бюджету (податкова політика) можна віднести:

– вдосконалення системи оподаткування (податкова реформа, реформа захисту економічної конкуренції);

– спрощення адміністрування податкових платежів і неподаткових надходжень (програма залучення інвестицій, програма розвитку малого та середнього бізнесу, реформа державної митної справи та інтеграція в митну спільноту Європейського Союзу);

– врегулювання міжбюджетних відносин (реформа державного фінансового контролю та бюджетних відносин, децентралізація та реформа державного управління, реформа регіональної політики).

Що стосується визначення стратегічних напрямів політики у сфері витрат бюджету (стратегія по видатках бюджету), то їх доцільно згрупувати за сферами діяльності (функціями) держави з метою спрощення процесу формування довгострокових прогнозів щодо визначення необхідних обсягів бюджетних ресурсів (див. табл. 1).

До реформ та програм розвитку держави, які необхідно враховувати при формуванні та реалізації стратегії з управління боргом, відносяться:

- Реформа фінансового сектору;
- Реформа монетарної політики;
- Реформа державного фінансового контролю та бюджетних відносин.

Таким чином, згрупувавши всі реформи та програми розвитку держави, що визначені у Стратегії сталого розвитку “Україна – 2020” за складовими бюджетної стратегії та сферами діяльності держави, можна визначити пріоритети та довгострокові орієнтири бюджетної стратегії України, а також у подальшому спрогнозувати обсяги доходів та видатків бюджету, необхідних для виконання державою її функцій та реалізації зазначених реформ.

Сучасний період розвитку держави вимагає докорінних якісних перетворень в усіх сферах суспільного життя – економічній, соціальній, духовній, політичній, військовій. Стратегічні пріоритети бюджетного фінансування можна згрупувати за такими напрямками:

1. *Реалізація реформ для набуття Україною повноправного членства в Європейському Союзі.* В першу чергу це стосується комплексних системних реформ у сфері загальнодержавного управління та забезпечення громадського порядку, безпеки та судової влади, які спрямовані на проведення інституційних перетворень в країні, як то боротьба з корупцією та оновлення влади, конституційна та судова реформа, децентралізація влади та реформа державного управління, реформа правоохоронної системи тощо.

Одночасно необхідно усунути суперечності, що виникають під час реалізації євроінтеграційного курсу України з економічними партнерами на пострадянському просторі, насамперед з Російською Феде-

рацією. На це має бути спрямована реалізація реформ із захисту економічної конкуренції та державної митної справи.

2. *Забезпечення сталого економічного розвитку держави.* За рахунок проведення структурних реформ у сфері економічної діяльності держави, реалізації земельної реформи та програм залучення інвестицій, енергонезалежності, розвитку українського експорту, розвитку малого та середнього бізнесу тощо, уряд повинен забезпечити відновлення макроекономічної стабільності та створення умов для стійкого зростання економіки екологічно невиснажливим способом (шляхом впровадження новітніх енергозберігаючих технологій). За прогнозами розрахунками Світового банку за період 2015-2020 років чисті надходження прямих іноземних інвестицій в Україну складуть понад 40 млрд. доларів США.

Одночасно необхідне проведення податкової реформи, здійснення дерегуляції та розвитку підприємництва, які забезпечать підвищення стандартів життя та подолання розриву в обсягах ВВП на одну особу між Україною та країнами – членами ЄС. За рахунок реалізації зазначених реформ, що здатні забезпечити вищі темпи зростання ВВП порівняно з країнами ЄС, прогнозується довести у 2020 році значення показника валового внутрішнього продукту (за паритетом купівельної спроможності) у розрахунку на одну особу до 16 000 доларів США.

Сталий економічний розвиток держави неможливий без запровадження в країні інноваційної моделі розвитку, яка передбачає, крім структурної перебудови та модернізації економіки, обов'язкове державне стимулювання та фінансування людського капіталу. Пріоритетними у цьому напрямку є реалізація реформ освіти та державної політики у сфері науки та досліджень, а також програм розвитку інновацій, залучення талантів, розвитку для дітей та юнацтва.

3. *Побудова соціально орієнтованої ринкової економіки європейського типу.* Запровадження в Україні сучасних європейських стандартів якості життя, які передбачають наявність у державі ефективної медицини, безпечного стану довкілля, програм підтримки соціально вразливих верств населення, доступу до якісної питної води, безпечних харчових продуктів та промислових товарів тощо. Досягти безпеки життя та здоров'я людини в країні можливо за рахунок реалізації комплексних реформ у сфері охорони здоров'я, соціального захисту населення, забезпечення безпечності та якості харчових продуктів, проведення пенсійної реформи та запровадження програми збереження навколишнього природного середовища. Реалізація зазначених заходів за розрахунками Світового банку дозволить до 2020 року підвищити середню тривалість життя людини в Україні на 3 роки.

Групування реформ та програм Стратегії сталого розвитку "Україна – 2020" за сферами діяльності держави

Функції держави	Реформи та програми розвитку держави
Загальнодержавні функції	Оновлення влади та антикорупційна реформа; Програма електронного урядування; Децентралізація та реформа державного управління; Реформа регіональної політики; Реформа у сфері захисту прав споживачів; Реформа нагородної справи; Реформа державного фінансового контролю та бюджетних відносин; Реформа дипломатичної служби; Реформа державної служби та оптимізація системи державних органів; Реформа у сфері здійснення державних закупівель; Дерегуляція та розвиток підприємництва; Реформа державної митної справи та інтеграція в митну спільноту Європейського Союзу; Реформа статистики; Реформа сфери трудових відносин; Реформа фінансового сектору; Реформа корпоративного права; Реформа монетарної політики
Оборона	Реформа системи національної безпеки та оборони
Громадський порядок, безпека та судова влада	Реформа системи національної безпеки та оборони; Судова реформа; Оновлення влади та антикорупційна реформа; Реформа правоохоронної системи; Конституційна реформа; Реформа виборчого законодавства
Економічна діяльність	Реформа оборонно-промислового комплексу; Програма енергонезалежності; Реформа захисту інтелектуальної власності; Українська космічна програма; Програма розвитку національної видавничої справи; Реформа енергетики; Реформа сільського господарства та рибальства; Програма енергоефективності; Реформа транспортної інфраструктури; Реформа телекомунікаційної інфраструктури; Реформа управління державною власністю; Програма залучення інвестицій; Програма участі в транс'європейських мережах; Програма розвитку українського експорту; Реформа ринку капіталу; Земельна реформа
Охорона навколишнього природного середовища	Програма збереження навколишнього природного середовища
Житлово-комунальне господарство	Реформа житлово-комунального господарства
Охорона здоров'я	Реформа системи охорони здоров'я; Реформа у сфері забезпечення безпечності та якості харчових продуктів; Програма здорового способу життя та довголіття
Духовний та фізичний розвиток	Програма національної єдності та підтримки національних меншин; Програма популяризації фізичної культури та спорту; Програма популяризації України у світі та просування інтересів України у світовому інформаційному просторі; Програма створення бренду "Україна"; Розвиток інформаційного суспільства та медіа; Програма розвитку туризму; Реформа державної політики у сфері культури; Програма розвитку національного кіновиробництва; Реформа державної політики у сфері спорту
Освіта	Реформа освіти; Програма розвитку для дітей та юнацтва; Програма розвитку інновацій; Реформа державної політики у сфері науки та досліджень; Програма залучення талантів
Соціальний захист та соціальне забезпечення	Реформа системи соціального захисту; Пенсійна реформа

Джерело: систематизовано та узагальнено автором

Соціально орієнтована ринкова економіка передбачає гарантування державою реалізації прав і свобод громадян у всіх їх виявах. Тому особливого значення набуває посилення суспільної привабливості реформ за рахунок реалізації заходів, що забезпечують взаємну повагу та толерантність у суспільстві, гордості за власну державу, її історію, культуру, науку, спорт тощо.

4. *Підвищення національної безпеки та оборони держави.* Поява нових геополітичних викликів для національної безпеки держави вимагає перегляд доктринальних та концептуальних підходів до її забезпечення. Пріоритетними напрямками реформи системи національної безпеки та оборони є – впровадження нових зразків озброєння та військової техніки, формування нових органів управління у сфері забезпечення національної безпеки, перегляд кваліфікаційних вимог до кадрів тощо. Необхідно здійснити реформу оборонно-промислового комплексу за рахунок залучення іноземних інвестицій та формування ефективної моделі державно-приватного партнерства. Для реалізації зазначених заходів передбачається, що протягом 2015-2020 років витрати на національну безпеку і оборону становитимуть не менше 3 відсотків від валового внутрішнього продукту.

5. *Забезпечення енергетичної безпеки держави.* Сталий розвиток України неможливий без енергоефективного та енергоощадного використання та споживання енергоресурсів. У Стратегії сталого розвитку “Україна – 2020” зазначено, що основною метою державної політики у цій сфері є зниження енергоємності валового внутрішнього продукту (на 20 відсотків до кінця 2020 року). За рахунок реалізації реформи енергетики та програм енергонезалежності та енергоефективності передбачається перехід до використання енергоефективних технологій та обладнання, проведення повної реформи системи ціно- та тарифоутворення на енергію та паливо, відмова від перехресного субсидування та державного дотування, залучення іноземних інвестицій в енергетичний сектор України, приватизація перспективних і ліквідація (консервація) збиткових вугледобувних підприємств тощо.

6. *Децентралізація влади та реформування системи державного управління.* Інтеграція України у європейський простір вимагає реалізації у повній мірі положень Європейської хартії місцевого самоврядування, принципів субсидіарності та фінансової самодостатності місцевого самоврядування. Тому метою політики у сфері децентралізації є відхід від централізованої моделі управління в державі, забезпечення спроможності місцевого самоврядування та побудова ефективної системи територіальної організації влади в Україні. За рахунок реалізації реформ регіональної політики, державного управління та бюджетних відносин прогнозується довести у 2020 році питому вагу місцевих бюджетів до 65 відсотків у зведеному бюджеті держави.

7. *Утримання на економічно безпечному рівні бюджетного дефіциту та державного боргу.* Посилення боргового навантаження на економіку України та виникнення у 2015 році переддефолтного стану вимагає запровадження ефективної системи управління державним боргом та усунення причин його появи, зокрема хронічного дефіциту бюджету. Обов'язковими вимогами реалізації протягом 2015-2020 років реформи державного фінансового контролю та бюджетних відносин є: забезпечення максимального відношення дефіциту державного бюджету до валового внутрішнього продукту (за розрахунками Міжнародного валютного фонду) не більше 3 відсотки та максимального відношення загального обсягу державного боргу та гарантованого державою боргу до валового внутрішнього продукту (відповідно до Маастрихтських критеріїв конвергенції) не більше 60 відсотків.

Висновки. Підсумовуючи вищезазначене та узагальнюючи здобутки науковців і практиків, необхідно наголосити, що пріоритети бюджетної стратегії тісно пов'язані з усіма аспектами внутрішньої та зовнішньої політики, що захищають національні інтереси держави. Через відсутність в Україні нормативно-правових актів, які б законодавчо закріплювали необхідність розробки бюджетної стратегії на найближчі 5-10 років з метою підпорядкування її пріоритетів цілям і завданням соціально-економічного розвитку, й досі залишаються неформульованими пріоритети бюджетної стратегії, орієнтованої на сталий розвиток країни.

Подальші наукові розвідки щодо пріоритетів бюджетної стратегії України в умовах переходу до сталого розвитку повинні вестися у напрямку пошуку ефективних механізмів реалізації визначених пріоритетів виходячи із глобальних тенденцій соціально-економічного розвитку, кращого міжнародного досвіду та стану вітчизняної економіки. Головне завдання бюджетної стратегії полягає у встановленні зв'язку між стратегічними цілями і пріоритетами соціально-економічного розвитку держави і напрямками витрачання бюджетних коштів у визначений період часу.

Л і т е р а т у р а

1. Коляда Т.А. Узгодження пріоритетів бюджетної стратегії з основними напрямками соціально-економічного розвитку України [Текст] / Т.А. Коляда // Університетські наукові записки. Хмельницький університет управління та права. – 2013. – № 2. – С. 329-337.
2. Стратегія економічного і соціального розвитку України (2004-2015 роки) «Шляхом європейської інтеграції» / Авт. кол.: А.С. Гальчинський, В.М. Геєць та ін.; Нац. Ін.-т стратег. дослідж., Ін-т екон. прогнозування НАН України, М-во економіки та з питань європ. інтегр. України. – К.: ІВЦ Держкомстату України, 2004. – 416 с.
3. Державний бюджет і бюджетна стратегія в умовах економічних реформ : у 4 т. / ДННУ “Акад. фін. управління” ; за заг. ред. М.Я. Азаров. – К., 2011. – Т. 1: Стабілізація державних фінансів у контексті стратегії реформ. – 2011. – 1016 с.

4. Жаліло А.Я. Економічна стратегія держави: теорія, методологія, практика : монографія / Я.А. Жаліло. – К.: НІСД, 2003. – 368 С.
5. Запатріна І. В. Бюджетний механізм економічного зростання / І. В. Запатріна. – К. : Ін-т соц.-екон. стратегій, 2007. – 528 с.
6. Лисяк Л. В. Бюджетна політика у системі державного регулювання соціально-економічного розвитку України : монографія / Л.В. Лисяк. – К. : ДННУ АФУ, 2009. – 600 С.
7. Пасічник Ю.В. Бюджетний потенціал економічного зростання в Україні. – Донецьк: ТОВ “Юго-Восток, ЛТД”, 2005. – 642 с.
8. Пріоритети бюджетної політики та економічне зростання в Україні : Т. 1 / М.Я. Азаров, Ф.О. Ярошенко, В.М. Геєць (кер. авт. кол.) та ін. – К., 2004. – 640 С.
9. Стратегія економічного розвитку: держава, регіон, підприємство : колективна монографія / За заг. ред. К.С. Шапошникова та ін. У 2 томах. – Херсон : Видавничий дім «Гельветика», 2015. – Т. 2. – 420 с.
10. Стратегія сталого розвитку “Україна – 2020” : Указ Президента України від 12.01.2015 №5/2015 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/5/2015>
9. Shaposhnykov K.S. (2015). Stratehiai ekonomichnoho rozvytku: derzhava, rehion, pidpryemstvo. – Kherson: Bydavnychii dim “Hel’vetyka”.
10. [Legal Act of Ukraine] (2015). <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/5/2015>

**Коляда Т.А. Пріоритети бюджетної стратегії
устойчивого розвитку України**

В статті определены пріоритети бюджетної стратегії устойчивого розвитку согласно целей и задач стратегії соціально-економічного розвитку України. Доказана необхідність введення долгосрочного бюджетного планирования. Обоснована необхідність законодательного закрепления и регламентации процедуры разработки бюджетної стратегії как неотъемлемой составляющей бюджетного процесса України. Проведен системний анализ реформ и программ Стратегії устойчивого развития “Україна – 2020” по сферам деятельности государства. Сформулированы пріоритеты бюджетної стратегії України на ближайшие 5 лет, ориентированной на устойчивое развитие страны.

Ключевые слова: бюджетная стратегія, устойчивое развитие, пріоритеты бюджетного финансирования, бюджетные программы, реформы и программы развития государства.

Koliada T.A. Budget strategy priorities for sustainable development of Ukraine

The article defines the budgetary priorities of the sustainable development strategy according to the goals and objectives of the strategy for socio-economic development of Ukraine. The necessity of introducing long-term budget planning. The necessity of legislative recognition and regulation procedures for developing the budget strategy as an integral part of the budget process of Ukraine. A systematic analysis of the reforms and the Strategy for sustainable development “Ukraine – 2020” according to the spheres of state activity. The priorities of the budget strategy of Ukraine for the next 5 years, focused on sustainable development of the country.

Keywords: budget strategy, sustainable development, budgeting priorities, budget program, reform and development programme of the state.

Коляда Т.А. – Національний університет державної податкової служби України, к.е.н, с.н.с., доцент, докторант кафедри фінансів
t_kolyada@mail.ru

Рецензент: д.е.н., проф. кафедри «Фінанси» СНУ ім. В.Даля Костирко Л.А.

Стаття подана 30.01.2015.

References

1. Koliada T.A. (2013, September). Uzhodzhennia prіoritetiv biudzhetnoi stratehii z osnovnymy napriamkamy sotsial'no-ekonomichnoho rozvytku Ukrayiny. Universitetski naukovi zapysky. Khmel'nyts'kyi universytet upravlinnia ta prava, 2, 329-337.
2. Hal'chins'kyi A.S., Heyets' V.M. (2004). Stratehiya ekonomichnoho i sotsial'noho rozvytku Ukrayiny (2004-2015 ROKY) “Shlyakhom yevropeyskoyi intehratsiyi”. – К.: IPC of the state committee of statistics of Ukraine.
3. Azarov M.Ya. (2011). Derzhavnyi buidzhet i biudzhetaia stratehiya v umovakh ekonomichnykh reform. Т. 1: Stabilizatsiia derzhavnykh finansiv u konteksti stratehii reform. – К.: DНNU “Akademiai finansovoho upravlinnia”.
4. Zhalilo A.Ya. (2003). Ekonomichna stratehiya derzhavy: teoriya, metodolohiia, praktika. – К.: NISD.
5. Zapatrina I.V. (2007). Biudzhetni makhanizm ekonomichnoho zrostantia. – К.: Instytut sotsial'no-ekonomichnykh stratehii.
6. Lysiak L.V. (2009). Biudzhetna polityka u systemi derzhavnoho rehuliuвання sotsial'no-ekonomichnoho rozvytku Ukrayiny. – К.: DНNU AFU.
7. Pasichnik Yu.V. (2005). Biudzhetni potentsial ekonomichnoho zrostantia v Ukrayini. – Donetsk: “Yugo-Vostok, LTD”.
8. Azarov M.Ya., Yaroshenko F.O., Heyets' V.M. (2004). Prіorytety biudzhetnoi polityky ta ekonomichne zrostantia v Ukrayini. – К.: DНNU “Akademiai finansovoho upravlinnia”.